

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ  
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”  
Декан економічного факультету  
А. Діброва Анатолій ДІБРОВА  
30 травня 2023 р.



“СХВАЛЕНО”  
на засіданні кафедри економіки  
Протокол № 15 від “29” травня 2023р.  
Завідувач кафедри  
В. Байдала Вікторія БАЙДАЛА

“РОЗГЛЯНУТО”  
Гарант ОП «Міжнародна економіка»  
О. Кірейцева Олена КІРЕЙЦЕВА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
«Сталий розвиток аграрної сфери»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Міжнародна економіка»

Факультет (ННІ) економічний

Розробники: Рубан О.О. к.е.н., асистент

Київ – 2023 р.

**1. Опис навчальної дисципліни**  
**Сталий розвиток аграрної сфери**  
(назва)

<b>Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь</b>		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	051 Економіка	
Освітня програма	Міжнародна економіка	
<b>Характеристика навчальної дисципліни</b>		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	Екзамен	
<b>Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання</b>		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	
Семестр	3	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

## **2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни:**

**Метою** викладання навчальної дисципліни «Сталий розвиток аграрної сфери» є формування у здобувачів освіти системи теоретичних знань і практичних вмінь управління сталим розвитком аграрної сфери.

**Завдання** полягають у оволодінні студентами знаннями з проблем управління сталим розвитком аграрної сфери.

### **Набуття компетентностей:**

**1. інтегральна компетентність (ІК):** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

### **2. загальні компетентності:**

- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
- ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

### **3. фахові (спеціальні) компетентності:**

- СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- на міжнародному рівнях.
- СК2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.
- СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
- СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.
- СК7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.
- СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудоуведомленні.
- СК10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

- СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

#### **Програмні результати навчання (ПРН):**

- ПРН1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів і колективу.
- ПРН2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.
- ПРН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).
- ПРН7. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.
- ПРН9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
- ПРН14. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.
- ПРН15. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.
- ПРН18. Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.
- ПРН20. Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.
- ПРН22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.

### **3. Програма та структура навчальної дисципліни для:**

– повного терміну денної форми навчання.

#### **Програма навчальної дисципліни**

#### **Змістовий модуль 1. Теоретичні основи становлення сталого розвитку аграрної сфери**

##### **Тема 1. Виникнення, передісторія та основні поняття сталого розвитку**

Історія виникнення та становлення концепції сталого розвитку. Збалансований розвиток – шлях збереження планети. Світові саміти зі сталого розвитку. Зустріч на вищому рівні «Планета Земля» («Ріо+5»). Всесвітня конференція ООН зі збалансованого розвитку («Ріо+10»). Конференція ООН зі збалансованого розвитку «Ріо+20».

##### **Тема 2. Структура аграрної сфери (АС) та тенденції її розвитку**

Сутність та структура аграрної сфери. Узагальнення термінів «аграрна сфера» й «аграрний сектор». Розкриття взаємозв'язку аграрної сфери з іншими пов'язаними категоріями. Роль аграрної сфери як складової частини національної економіки. Нормативно-правове забезпечення розвитку аграрної сфери в Україні.

##### **Тема 3. Концептуальні засади сталого розвитку аграрної сфери**

Актуальність проблеми сталого розвитку аграрної сфери. Причини виникнення ідей сталого розвитку. Сутність сталого розвитку. Передумови сталого розвитку. Взаємозв'язок людини з природою. Основні засади нового управління.

##### **Тема 4. Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку**

Система Організації Об'єднаних Націй. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро. Саміт тисячоліття. Цілі розвитку тисячоліття. Світовий саміт зі сталого розвитку і Йоганнесбургі. Саміт ООН з питань Цілей розвитку тисячоліття.

#### **Змістовий модуль 2. Складові концепції сталого розвитку аграрної сфери**

##### **Тема 5. Економічне зростання і сталий розвиток аграрної сфери**

Економічний розвиток та економічне зростання аграрної сфери. Фактори економічного зростання і сталий розвиток. Теорії сталого розвитку. Слабка та сильна стійкість. Індикатори сталого розвитку.

##### **Тема 6. Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку аграрної сфери**

Актуальність екологічного збалансованого розвитку. Основні екологічні проблеми України. Екологічні проблеми у стратегії національної безпеки України. Пріоритети збалансованого розвитку.

##### **Тема 7. Діагностика соціальної складової сталого розвитку**

Соціальна складова сталого розвитку АС. Процес формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та його вплив на сталий розвиток АС. Поняття людського розвитку, методи його вимірювання. Рівень життя і людський розвиток. Здоров'я, тривалість життя і людський розвиток. Освіта і людський розвиток. Людський розвиток і гендер.

## Тема 8. Україна в контексті переходу на засади сталого розвитку аграрної сфери

Проблеми сучасного економічного розвитку України. Основні принципи управління сталим розвитком. Ключові напрями дослідження. Потенціал і перспективи аграрної сфери. Державна підтримка.

### Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
<b>Змістовий модуль 1. Теоретичні основи становлення сталого розвитку аграрної сфери</b>														
Тема 1. Виникнення, передісторія та основні поняття сталого розвитку	1	17	3	3			11							
Тема 2. Структура аграрної сфери (АС) та тенденції її розвитку	2	19	4	4			11							
Тема 3. Концептуальні засади сталого розвитку аграрної сфери	3	19	4	4			11							
Тема 4. Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку	4	20	4	4			12							
Разом за змістовим модулем 1		75	15	15			45							
<b>Змістовий модуль 2. Складові концепції сталого розвитку аграрної сфери</b>														
Тема 5. Економічне зростання і сталий розвиток аграрної сфери	6	17	3	3			11							
Тема 6. Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку аграрної сфери	7	19	4	4			11							
Тема 7. Діагностика	8	19	4	4			11							

соціальної складової сталого розвитку													
Тема 8. Україна в контексті переходу на засади сталого розвитку аграрної сфери	9	20	4	4			12						
Разом за змістовим модулем 2		75	15	15			45						
<b>Всього годин</b>		150	30	30			90						

**4. Теми семінарських занять**  
Не передбачено навчальним планом

**5. Теми практичних занять**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виникнення, передісторія та основні поняття сталого розвитку	3
2	Структура аграрної сфери (АС) та тенденції її розвитку	4
3	Концептуальні засади сталого розвитку аграрної сфери	4
4	Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку	4
5	Економічне зростання і сталий розвиток аграрної сфери	3
6	Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку аграрної сфери	4
7	Діагностика соціальної складової сталого розвитку	4
8	Україна в контексті переходу на засади сталого розвитку аграрної сфери	4
	<b>Разом</b>	<b>30</b>

**6. Теми семінарських занять**  
Не передбачено навчальним планом

**7. Теми самостійної роботи**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Виникнення, передісторія та основні поняття сталого розвитку	11
2.	Структура аграрної сфери (АС) та тенденції її розвитку	11
3.	Концептуальні засади сталого розвитку аграрної сфери	11

4.	Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку	12
5.	Економічне зростання і сталий розвиток аграрної сфери	11
6.	Екологічні проблеми у контексті сталого розвитку аграрної сфери	11
7.	Діагностика соціальної складової сталого розвитку	11
8.	Україна в контексті переходу на засади сталого розвитку аграрної сфери	12
Разом		90

## **8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.**

### **Контрольні питання**

1. Триєдина основа сталого розвитку.
2. Економічне зростання та сталий розвиток.
3. Сутність та дослідницьке поле сталого розвитку.
4. Забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.
5. Сучасні тенденції розвитку аграрної сфери.
6. Стратегічні складові забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.
7. Теоретичні основи формування та розвитку агропромислової інтеграції.
8. Цілі сталого розвитку в Україні та світі.
9. Реалізація принципів сталого розвитку в агропродовольчій сфері.
10. Кластерна модель організації виробничих систем.
11. Сільський зелений туризм як фактор сталого розвитку агропродовольчої сфери.
12. Чинники та складові процесу сталого розвитку.
13. Що являє собою поняття «аграрна сфера»?
14. Історія виникнення та становлення концепції сталого розвитку.
15. Сутність та структура аграрної сфери.
16. Узагальнення термінів «аграрна сфера» й «аграрний сектор».
17. Розкрийте взаємозв'язок аграрної сфери з іншими пов'язаними категоріями.
18. Роль аграрної сфери як складової частини національної економіки.
19. Нормативно-правове забезпечення розвитку аграрної сфери в Україні.
20. Актуальність проблеми сталого розвитку аграрної сфери.
21. Причини виникнення ідей сталого розвитку.
22. Сутність сталого розвитку.
23. Передумови сталого розвитку.
24. Взаємозв'язок людини з природою.
25. Основні засади нового управління.
26. Система Організації Об'єднаних Націй.
27. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро. Саміт тисячоліття.
28. Цілі розвитку тисячоліття.
29. Світовий саміт зі сталого розвитку і Йоганнесбурзі.



30. Саміт ООН з питань Цілей розвитку тисячоліття.
31. Економічний розвиток та економічне зростання аграрної сфери.
32. Фактори економічного зростання і сталий розвиток.
33. Теорії сталого розвитку.
34. Слабка та сильна стійкість. Індикатори сталого розвитку.
35. Актуальність екологічного збалансованого розвитку.
36. Основні екологічні проблеми України.
37. Екологічні проблеми у стратегії національної безпеки України.
38. Пріоритети збалансованого розвитку.
39. Соціальна складова сталого розвитку АС.
40. Процес формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та його вплив на сталий розвиток АС.
41. Поняття людського розвитку, методи його вимірювання.
42. Рівень життя і людський розвиток.
43. Здоров'я, тривалість життя і людський розвиток.
44. Освіта і людський розвиток. Людський розвиток і гендер.
45. Проблеми сучасного економічного розвитку України.
46. Основні принципи управління сталим розвитком.
47. Ключові напрями дослідження.
48. Потенціал і перспективи аграрної сфери.
49. Державна підтримка сталого розвитку аграрної сфери.

### Підсумковий контроль

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС “Бакалавр”,	Кафедра економіки, 2023-2024 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни “Сталий розвиток аграрної сфери”	Затверджую Зав. кафедри  _____ (підпис) Байдала В.В.
<i>Екзаменаційні запитання</i>			
1. Дайте характеристику поняття «Сталий розвиток» та «Аграрна сфера».			
2. В чому полягають особливості концепції сталого розвитку аграрної сфери України.			
<i>Тестові завдання різних типів</i>			

1. Поняття „сталий розвиток” передбачає:

1	модель соціально-економічного розвитку, за якої досягається задоволення життєвих потреб тільки нинішнього покоління;
2	розвиток при якому поліпшується соціально-економічні умови проживання населення;
3	покращення екологічної ситуації держави за рахунок зменшення використання природних ресурсів;
4	розвиток який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь забезпечувати свої потреби.

2. Сталий розвиток досягається завдяки об'єднанню...:

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

3. За функціональними зв'язками системи поділяються на:

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

4. Такі властивості як ізоляція, інтеграція, цілісність, стабільність, рівновага управління притаманні:

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

5. Закономірна зміна, яка не зворотно спрямована: від спадної до висхідної, від старої до нової, від простої до складної, від нижчого до вищого, від випадкового до необхідного, характеризує:

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

6. Моніторинг сталого розвитку - це

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

7. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку у 1992 році відбулась в місті:

1.	Ріо-де-Жанейро;
2.	Йоганнесбург;
3.	Брюссель;
4.	Женева.

9. В Ріо-де-Жанейро було прийнято:

1.	Стратегію сталого розвитку;
2.	Порядок денний на XXI століття;
3.	Концепцію стратегії сталого розвитку;
4.	Поправки до „Порядку денного на XXI століття”.

10. Стратегія сталого розвитку включає:

1.	стратегічні напрямки та завдання;
2.	стратегічні напрямки, цілі та завдання;
3.	стратегічні індикатори;
4.	стратегічні завдання та індикатори моніторингу стратегії.

11. Оцінка впливу на навколишнє середовище - це:

1.	проведення екологічного аудиту певної території;
2.	організаційна процедура, що передбачає оцінку можливих наслідків впливу будь яких видів діяльності на НПС;
3.	набір індикаторів, які характеризують стан регіону;
4.	організаційна процедура проведення екологічних спостережень на підприємстві.

## 9. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача

вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- мозкові атаки – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

## **10. Форми контролю**

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого вченою радою НУБіП України 26 квітня 2023 року, протокол № 10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквиуму тощо, що можна оцінити чисельно.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен - це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або

лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік - це форма атестації, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння здобувачем вищої освіти програми виробничої практики, підготовки та захисту курсової роботи (проекту) .

Здобувачі вищої освіти зобов'язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог робочого навчального плану у терміни, передбачені графіком освітнього процесу. Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

## 11. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 26.04.2023 р. протокол № 10).

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни  $R_{\text{дис}}$  (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи  $R_{\text{нр}}$  (до 70 балів):  $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$ .

Оцінка національна	Рейтинг студента, бали
<b>Відмінно</b>	<b>90 □ 100</b>
<b>Добре</b>	<b>74 – 89</b>
<b>Задовільно</b>	<b>60 – 73</b>
<b>Незадовільно</b>	<b>0 □ 59</b>

## 12. Методичне забезпечення

1. ЕНК «Сталий розвиток аграрної сфери» URL: <https://elearn.nubip.edu.ua>
2. Робоча програма навчальної дисципліни «Сталий розвиток аграрної сфери».
3. Силабус навчальної дисципліни «Сталий розвиток аграрної сфери».
4. Конспект лекцій (електронний варіант) з дисципліни «Сталий розвиток аграрної сфери».
5. Навчально-методичні матеріали до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Сталий розвиток аграрної сфери».

## 13. Рекомендовані джерела інформації

### Основна

1. Бутко М. П. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції : монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2009. 232 с.

2. Глобалізація і безпека розвитку/ Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. та ін. К.: КНЕУ, 2016. 733 с.
3. Лук'янін В.О. Екологічний менеджмент в системі управління збалансованим розвитком: монографія. Суми: ВТД «Університетська книга», 2012. 314 с.
4. Об'єднання сил та ресурсів задля сталого розвитку. Співпраця між муніципалітетами. Посібник для практиків. 2016. К.: ПРООН, 52 с.
5. Самофатова В.А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону / В.А. Самофатова. – Одеса: Астропринт, 2018. 312 с.
6. Соціальна, поведінкова, адаптивна економіка: теорія та практика: монографія кол. авт. О.І. Павлов, Т.А. Кулаковська, В.А. Самофатова [та ін.]; за ред. О.І. Павлова. – Одеса: Астропринт, 2016. – 172 с.
7. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір: монографія кол. авт. О.І. Павлов, В.А. Самофатова, Т.А. Кулаковська [та ін.]; за ред. О.І. Павлова. – Одеса: Астропринт, 2019. – 272 с.

#### Додаткова

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контекст: моногр. Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук.кер. М. З. Згуровський. К.: НТУУ «КПІ», 2010. Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. 359 с.
2. Аналітична довідка «Боротьба з корупцією. Роль бізнесу в Україні». К.: ТОВ «Фарбований лист», 2011. 51 с.
3. Глобальна ініціатива щодо звітності (Global Reporting Initiative, GRI, 2000).
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436 IV.
5. Данкевич Є. М. Міжгалузева інтеграція в аграрному секторі економіки: монографія / Данкевич Є. М. Житомир: «Полісся», 2013 400 с.
6. Зелена книга ЄС «Популяризація європейських засад корпоративної соціальної відповідальності» (EU Green Paper «Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility, 2001).
7. Звіт за результатами II Національного Форуму «Бізнес і університети: трансформація освіти» укладач звіту: Янковська О. за редакцією: Саприкіної М. 2015р.
8. Звіт за результатами III Національного Форуму «Бізнес і університети: трансформація освіти» (22-23 жовтня 2015р). Укладач звіту: Янковська О., Зінченко А. За редакцією: Саприкіної М.
9. Как повысить эффективность КСО-программ: роль HR: руководство для социально ответственных компаний. – К.: Изд-во «Фарбований лист», 2011. 39 с.
10. Конвенція ЄК ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з екологічних питань (Орхуська конвенція).
11. Навчальна програма «Корпоративна соціальна відповідальність у конфліктні часи: етичні дилеми для бізнесу» Центр «Розвиток КСВ» URL: [www.csr-ukraine.org](http://www.csr-ukraine.org) 2015р.

12. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія. А.М. Колот. К.: КНЕУ, 2010. 251с.

### 13. Інформаційні ресурси

1. Закон України про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL:[http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art\\_id=246581344&cat\\_id=223223535](http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535).
3. UNESCO. 2017. Education for Sustainable Development Goals. Learning Objectives. Paris: UNESCO. URL:<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf21>.
4. UNESCO. 2013. Education for Sustainable Development (ESD): a sound investment to accelerate African development. Flyer. URL:[http://archive.ias.unu.edu/resource\\_centre/TICADV-ESD-flyer-2p.pdf](http://archive.ias.unu.edu/resource_centre/TICADV-ESD-flyer-2p.pdf)
5. United Nations. 2017. 2030 Agenda for Sustainable Development and its 17 Sustainable Development Goals. URL:[www.un.org/sustainabledevelopment](http://www.un.org/sustainabledevelopment).
6. OECD. 2016. Global Competency for an Inclusive World. URL:[www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf](http://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf)
7. Wals, A.E.J. 2015. Beyond Unreasonable Doubt. Education and Learning for Socio-ecological Sustainability in the Anthropocene. Wageningen, Netherlands: Wageningen University. URL:[https://arjenwals.files.wordpress.com/2016/02/8412100972\\_rvb\\_inaugurati ewals\\_oratieboekje\\_v02.pdf](https://arjenwals.files.wordpress.com/2016/02/8412100972_rvb_inaugurati ewals_oratieboekje_v02.pdf)
8. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2016. The State of Food and Agriculture 2016. Climate Change, Agriculture and Food Security. Rome.
9. IEA (International Energy Agency). 2016. World Energy Outlook 2016. Executive Summary. Paris: IEA. URL:[www.iea.org/Textbase/npsum/WEO2016SUM.pdf](http://www.iea.org/Textbase/npsum/WEO2016SUM.pdf)
10. Kemmis, S. and Mutton, R. 2012. Education for sustainability (EfS): practice and practice architectures. Environmental Education Research, 18(2) URL:187-207. <http://dx.doi.org/10.1080/13504622.2011.596929>
11. NASA, NOAA Analyses Reveal Record-Shattering Global Warm Temperatures in 2015. URL:<http://www.nasa.gov/press-release/nasa-noaaanalyses-reveal-record-shattering-global-warm-temperatures-in-2015/>
12. Paris Agreement under the United Nations Framework Convention on Climate Change at 21st Conference of the Parties of the UNFCCC. URL:[https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg\\_no=XXVII-7-d&chapter=27&lang=en](https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&lang=en)